

Keskustelu Tampereen seudun vedenhankinnasta hakoteillä Laput silmillä

Tampereen seudulla painiskellaan talousveden hankinnan toteutustavoista. Tekopohjavesihanketta vastustetaan mielikuvilla, ei tiedolla.

Teksti: Jarmo J. Hukka ja Tapio S. Katko

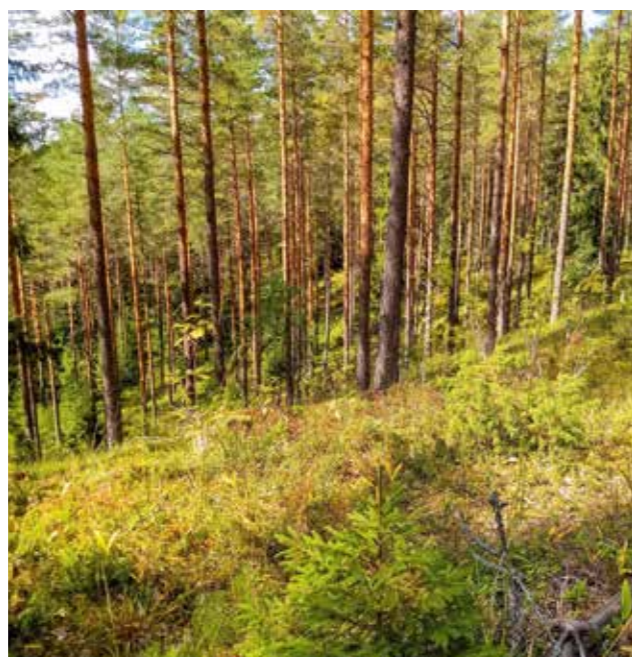
Valkeakosken ja Tampereen seudullista vedenhankinnan yhteistyötä aloitettiin jo 1960-luvulla.

Tekopohjavesihankkeen valmistelu käynnistyi Valkeakosken kaupungin aloitteesta yli 20 vuotta sitten. Vuodesta 2002 alkaen Tavase Oy on tehnyt sekä vesihuoltolain edellyttämää että Pirkanmaan vesihuollon kehittämissuunnitelmaan 2015 perustuvaa suunnittelua talousveden varmistamiseksi tekopohjavesihankkeen avulla. Yhtiön osakkaina ovat nykyään Akaa, Kangasala, Lempäälä, Tampere ja Vesilahti.

Päätökset pohjautuvat mielikuviin

Tavase-hanketta ovat vastustaneet kansalaisliike sekä eräs Pirkanmaan kansanedustaja poliittisella kampanjallaan. Hänen tavoitteenaan lienee ollut mielikuvia luomalla tuoda esiin Tavasen tarpeettomuus ilman vaihtoehtojen vakavampaa vertailua.

Esimerkkeinä mielikuvista tarkastelemme Tampereen kaupungin hallituksen konsernijaostossa 19.9.2023 tehtyä päätöstä. Jaosto esitti: *Tavase Oy:n tekopohjavesihankkeen toteutamisnäkömät ovat kokonaisarvioinnin valossa niin heikot, että hankkeen*

Kuva: Timo Kuuikkainen

valmistelu on syytä lopettaa. Hankinnassa on otettu huomioon muun muassa luontoarvot, muiden kuntaosapuolien kannanotot sekä lupaprosessien tuomat haasteet.

Päätöksen pohjana olleesta materiaalista käy kuitenkin ilmi, että laadittujen selvitysten perusteella tekopohjavesihanke on suositeltavin vedenhankinnan vaihtoehto, kun huomioidaan vedenhankinnan toimintavarmuus, kustannukset ja hiilijalanjälki. Päätös oli poikkeuksellinen, koska se ei noudattanut esittelijän ehdotusta, vaan erään edustajan tekemää vastaesitystä, jota kaikki jaoston jäsenet kannattivat.

Luontoarvon käsitteellä ei ole yhtä oikeaa määritelmää. Luonto rakentuu ekosysteemeistä, eliöistä ja niiden elinympäristöjen muodostamista kokonaisuuksista. Ihmisen luonnolle antamat arvot voivat olla välillisiä tai välittömiä. Esim. harjulla on välillistä arvoa, kun sen tarjoamaa ekosysteemipalvelua

eli pohjavettä voidaan hyödyntää.

Luontoarvoja on tarkasteltu Tavasen osalta muun muassa ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä. Tekopohjavesi jos mikä edustaa luonnonmukaista ratkaisua, jota perustellaan ympäristötavoitteilla.

Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto (AVI) on todentanut hankkeen täyttävän vesilain vaatimukset myöntäessään Tavaselle luvat Kangasalan ja Pälkäneen alueille. Lupaa ei myönnetä, jos hanke aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa.

Ruskon pintavesilaitoksen hiilijalanjälki tuotettua talousvesimäärää kohden on arvioitu 3,5-kertaiseksi Tavaseen verrattuna. Tampereen kaupungin strategisena tavoitteena on hiilineutraalisuus vuonna 2030.

Muiden kuntaosapuolien kannanotoista Lempäälän lausuntoa ei voida pitää kielteisenä. Lempäälän Vesi Oy:n hallitus (edustaa Lempäälän ja Vesilahden vesihuoltoa) lausui: *Lempäälän Vesi Oy pitää Tavasen toteuttamista erittäin tärkeänä myös eteläisen Pirkanmaan vesihuollon toimintavarmuudelle. Pitäisi ehdottomasti odottaa lainvoimaiset lupapäätökset, jonka jälkeen tulee rauhassa selvittää, jonka jälkeen tulee rauhassa selvittää, ketkä ovat Tavasessa mukana ja mikä on hankkeelle paremmin sopiva nimi. Tämän jälkeen voitaisiin toteuttaa hanke sopivassa laajuudessa.*

Akaa ei antanut asiasta lausuntoa. Jaosto päätti kuitenkin Lempäälän lausunnon vastaisesti jo ennen KHO:n lupapäätöksiä, että hankkeen valmistelu on syytä lopettaa.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) antoi vuonna 2018 päätöksen, jonka mukaan Tavasesta ei aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia

Natura-luontoarvoille Kangasalan alueella. Pälkäneen alueella toimintaa ei ole suunniteltu Natura-alueelle. Tuotantoalueen läheisyydessä sijaitsevan Keiniänrannan Natura-alueen osalta AVI on todennut vuonna 2020, että merkittäviä haitallisia vaikutuksia ei synny.

Vaasan hallinto-oikeus (HaO) on 13.12.2021 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa AVI:n myöntämän Kangasalan tuotantoaluetta koskevan luvan. Päätöksestä on valitettu KHO:lle, jossa asia käsiteltiin kesken. HaO pysytti 16.6.2022 antamallaan päätöksellä voimassa AVI:n myöntämän Pälkäneen tuotantoaluetta koskevan luvan. Päätös ei ole vielä lainvoimainen.

Tavase kestävämpi ja edullisempi ratkaisu

Jo ennen Tampereen kaupungin hallituksen konsernijaoston kokousta eräs jaoston jäsen esitti (Vasen Kaista 28.8.2023): *Oma näkömykseni on, että on jo korkea aika lopettaa Tavase-hanke. En näe mitään perusteltua syytä jatkaa hanketta, joka on niellyt yli kahdeksan miljoonaa euroa yhteisiä verorahoja. Tampereen seudun vedensaanti on kohtuullisen varmaa ja myös jatkossa pintavesilaitokset voivat tuottaa tarvittavan, hyvälaatuisen veden. En myöskään näe sadan vuoden käyttöön perustuvia kustannuslaskelmia sellaisina, joiden perusteella Tavasea tulisi pitää Ruskon uudisrakennusta kannatettavampana.*

Tampereen Vesi on jo pitkään tulouttanut yhteisistä vesimaksuista 10,5 miljoonaa euroa vuosittain kaupungille. Esimerkiksi Tammen Stadion nielee ainakin 18,7 miljoonaa euroa yhteisiä verovaroja yli alkuperäisen budjetin. Tavaselle on aiheutunut kustannuksia valmistelun eri vaiheissa tehdyistä valitusprosesseista, joiden vuoksi on tehty uusia selvityksiä, kokeita ja mallinnuksia. Vaadittuja lisätutkimuksia edellyttivät myös vesilain mukaiset luvat, ja valitusten vuoksi täysimittakaavaisia tutkimuksia tehtiin vasta lainvoimaisen tutkimusluvan nojalla vuonna 2009.

Tavase toteuttamalla siihen käytetty reilut 8 miljoonaa euroa saadaan

takaisin alle neljässä vuodessa, kun saadut säästöt lasketaan Ruskon ja Tavasen keskimääräisten vuotuisien elinkaarikustannusten mukaan. Tavasen elinkaarikustannukset 100 vuodelle on arvioitu 346 miljoonaksi, Ruskon laitoksen saneerauksen 582 miljoonaksi ja Ruskon uuden laitoksen rakentamisen 569 miljoonaksi euroksi.

Mainittu jaoston jäsen ei hyväksy 100 vuoden elinkaaren soveltamista. Kun veden hankintaan ja toimittamiseen tarvittavia fyysisiä laitoksia ja rakenteita suunnitellaan, 30 ja jopa 50 vuoden elinkaarta pidetään lyhyenä tarkastelujaksona. Ruotsissa vanhimpia tekopohjavesilaitoksia on käytetty jo yli sata vuotta.

Kun laskelmissa käytetään 100 vuoden elinkaarta, Tavaseen kustannukset ovat 65 prosenttia pienemmät kuin Ruskon uuden laitoksen. Kun käytetään 50 vuoden elinkaarta, Tavase tulee 45 prosenttia halvemmaksi ja 30 vuoden elinkaarella 40 prosenttia halvemmaksi. Konsernijaoston perusteet linjauksille ovat siis virheellisiä.

{ Fakta }

Tavase-tekopohjavesihankkeen eteneminen

- 1960-luku:** Tampereen ja Valkeakosken seudun kuntien vedenhankinnan yhteistyö alkoi
- 2002:** Tavase Oy perustettiin (Kangasala, Kylmäkoski, Lempäälä, Sahalahti, Tampere, Toijala, Valkeakoski, Vesilahti ja Viiala)
- 2003:** Hankkeen yleissuunnitelma ja ympäristövaikutusten arviointi valmistuivat
- 2003:** Lupahakemus Länsi-Suomen ympäristölupavirastoon koskien raakavedenottoa, tekopohjavesilaitoksen rakentamista ja tekopohjaveden ottoa
- 2012:** Tavase Oy toimitti Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon päivitetyn hakemuksen, joka korvasi 2003 lupahakemuksen
- 2015:** Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto hylkäsi Tavase Oy:n hakemuksen Vehoniemen-Iso-kankaan harjualueen tekopohjavesilaitoksen rakentamiseksi ja pohja- ja tekopohjaveden ottamiseksi Kangasalan ja Pälkäneen kunnissa
- 2017:** Vaasan hallinto-oikeus kumosi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätöksen ja palautti asian aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi
- 2017:** Valkeakoski myi Tavase Oy:n osakkeensa muille osakaskunnille
- 2018:** Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) lupapäätös koskien Kangasalan tuotantoaluetta
- 2019:** Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintoviraston Kangasalan tuotantoalueiden rakentamis- ja valmistelulupa
- 2020:** Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintoviraston Pälkäneen tuotantoalueen rakentamis- ja valmistelulupa
- 2021:** Vaasan hallinto-oikeus pysytti voimassa Kangasalan tuotantoaluetta koskevan luvan
- 2022:** Vaasan hallinto-oikeus pysytti voimassa Pälkäneen tuotantoaluetta koskevan luvan
- 2023:** Tampereen kaupungin konsernijaosto: Esitetään kaupunginhallitukselle ja edelleen valtuuston päätettäväksi, että kaupunki käynnistää yhdessä muiden Tavase Oy:n osakkaiden kanssa neuvottelut, joiden tarkoituksena on yhtiön purkamisen tai toimialan muuttaminen.
- 2024:** Odotetaan KHO:n "lopullista" päätöstä

Asiantuntijat ovat arvioineet Tavasen olevan kustannuksiltaan merkittävästi edullisempi, ympäristöystävällisempi sekä toimintaja huoltovarmempi kuin Ruskon pintavesilaitos. Tekopohjaveden laatuakin muistuttaa luontaista pohjavettä siinä määrin, että eroa ei aistinvaraisesti huomaa. AVI on todentanut Tavasen hyötyjen olevan huomattavia verrattuna siitä koituviin haittoihin myöntäessään vesilain mukaiset luvat tuotantoalueille. HaO on pysyttänyt voimassa AVI:n myöntämät luvat.

Eikö siis olisi yhteisen tulevaisuutemme ja kestävä kehityksen tavoitteiden näkökulmasta järkevää, että toimielinten tärkeät strategiset päätökset perustuvat johdonmukaisesti tosiseikkoihin ja arviointeihin vaihtoehtojen vahvuuksista, heikkouksista sekä mahdollisuuksista ja uhkista? Päätösten tulisi perustua luotettavaan ja ajantasaiseen tietoon – Tampereen kaupungin strategian mukaiseen tiedolla johtamiseen. •

Kirjoittajat ovat Tampereen yliopiston dosentteja